

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ШОСТКИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра економіки та управління

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор ЦЗДФН

_____ Т.М.Шевцова .
“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ
РИЗИКІВ**

галузі знань 0305 "Економіка та підприємництво"

напрямок підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»

інститут, факультет: Шосткинський інститут Сумського державного
університету, факультет денної форми навчання

Погоджено: начальник навчально-методичного відділу _____ Полончук В.О.

Робоча програма з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» для студентів денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»

Розробник: ст.викладач кафедри економіки та управління, кандидат економічних наук Новикова Інна Володимирівна.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки та управління

Протокол від. “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри економіки та управління

І.В.Прожога

“ ____ ” _____ 20__ року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів денна форма – 5,0 заочна форма – 5,0	Галузь знань: 0305 «Економіка та підприємництво»	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки 6.030504 "Економіка підприємства"		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		3-й	3-й
Обов'язкове домашнє завдання		Семестр	
Загальна кількість годин:		6-й	6-й
за денною формою навчання – 150 за заочною формою навчання – 150		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 5,4;	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	32 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		32 год.	4 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		86 год.	134 год.
		Розрахункова робота:	
		15 год.	15 год.
Вид контролю			
		ДСК	іспит

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 74,4%;
- для заочної форми навчання – 11,9%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни — ознайомити слухачів з технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформуванню комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень з різним ступенем невизначеності та ризику.

Методологічною та практичною **завданням** вивчення дисципліни є сучасні теорії ринкової економіки, праці провідних вчених та спеціалістів-практиків в галузі врахування чинників невизначеності та ризику при вирішенні практичних задач, діючі нормативні акти, що регламентують діяльність підприємств з різними видами організаційно-правової форми власності.

Після вивчення курсу «Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків» студенти повинні **знати**:

- основні поняття й категорії обґрунтування господарських рішень та оцінки підприємницьких ризиків;
- сучасні методи й моделі розроблення, обґрунтування та прийняття господарських рішень;
- основні принципи й підходи до обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності та ризику;
- методичні основи кількісного та якісного аналізу підприємницьких ризиків;
- теоретичні аспекти ризик-менеджменту та напрями регулювання підприємницьких ризиків.

Після вивчення курсу «Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризику» студенти повинні **вміти**:

- визначати оптимальні форми подання та реалізації господарських рішень;
- розробляти й обґрунтовувати господарські рішення на основі комплексу методів і моделей, системи показників економічного обґрунтування рішень;
- обґрунтовувати вибір оптимального господарського рішення в умовах невизначеності та ризику;
- аналізувати ефективність інвестиційних і фінансових рішень;
- здійснювати ідентифікацію, аналіз та оцінювання ризику, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси;
- визначати напрями та методи регулювання господарських ризиків на підприємстві.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль III.

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень

Поняття господарських рішень та їхні ознаки. Класифікація господарських рішень. Вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення. Якість та ефективність господарських рішень. Основні параметри та показники якісного рішення. Умови забезпечення якості господарського рішення. Види ефективності господарських рішень. Принципи оцінювання ефективності господарських рішень.

Тема 2. Особливості прийняття рішень господарської діяльності

Необхідність прийняття господарських рішень. Процес прийняття рішень та його елементи. Етапи та процедури процесу прийняття рішень. Стилі прийняття рішень. Основні способи прийняття рішень. Моделі прийняття рішень. Основні чинники, що впливають на прийняття рішення. Контроль за процесом виконання господарських рішень. Характеристика видів контролю. Закони й закономірності, що впливають на прийняття рішень

Тема 3. Методичні основи розроблення та обґрунтування господарських рішень.

Методи розроблення господарських рішень. Методичні основи обґрунтування господарських рішень. Підходи до обґрунтування й вибору господарських рішень. Прогнозування та аналіз господарських рішень. Сфери застосування методів та інструментів прийняття господарських рішень.

Змістовий модуль 2.

Тема 4. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності.

Сутність невизначеності. Видова класифікація невизначеності. Урахування чинника невизначеності в управлінні підприємством і засоби її зниження. Критерії (правила) обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності та їхня характеристика. Матриця прибутків і матриця витрат, особливості їхньої побудови. Теорія корисності в системі процесів прийняття рішень.

Тема 5. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.

Ризик у діяльності суб'єкта господарювання. Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Ризик і невизначеність. Основні риси підприємницького ризику. Чинники впливу на ступінь ризику. Функції ризику в підприємницькій діяльності. Класифікація підприємницьких ризиків.

МОДУЛЬ ІV.

Змістовий модуль 3.

Тема 6. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень.

Інвестиційні рішення та критерій ефективності їх прийняття. Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту. Урахування ризику при обґрунтуванні ставки дисконтування. Коефіцієнт систематичного ризику. Опціональний критерій прийняття рішень. Систематичний ризик і очікувана дохідність компанії.

Змістовий модуль 4.

Тема 7. Оцінювання підприємницьких ризиків.

Сутність кількісного та якісного аналізу підприємницького ризику. Якісний аналіз підприємницьких ризиків. Характеристика основних зон ризику. Причини виникнення основних видів господарських ризиків. Види ризиків та їх класифікація. Кількісний аналіз підприємницьких ризиків. Методи кількісного оцінювання ризиків. Переваги й недоліки основних методів кількісного оцінювання підприємницьких ризиків.

Тема 8. Основи ризик-менеджменту

Сутність ризик-менеджменту. Структурна схема ризик-менеджменту. Функції керованої та керуючої підсистем управління ризиками. Процес управління ризиками господарської діяльності на підприємстві та характеристика його етапів. Основні напрями й методи впливу на ступінь ризику господарювання.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль III													
Змістовий модуль 1. Сутність господарського рішення та обґрунтування прийняття господарського рішення.													
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень.	8	2	2	-	-	4	8,5	0,5	-	-	-	-	8
Тема 2. Особливості прийняття рішень господарської діяльності.	12	4	4	-	-	6	10	-	-	-	-	-	10
Тема 3. Методичні основи розроблення та обґрунтування господарських рішень.	8	2	2	-	-	4	11,5	2	0,5	-	-	-	9
Разом за змістовним модулем 1	30	8	8	-	-	14	30	2,5	0,5	-	-	-	27
Змістовний модуль 2. Невизначеність – першопричина ризику.													
Тема 4. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності.	22	4	4	-	-	14	17	2	1	-	-	-	14
Тема 5. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.	23	4	4	-	-	15	13	2	-	-	-	-	11
Разом за змістовним модулем 2	45	8	8	-	-	29	30	4	1	-	-	-	25
Усього годин	75	16	16	-	-	43	60	6,5	1,5	-	-	-	52
Модуль IV													
Змістовний модуль 3. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень													
Тема 6. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень.	30	6	6	-	-	18	30	2	1	-	-	-	27
Разом за змістовним модулем 3	30	6	6	-	-	18	30	2	1	-	-	-	27
Усього годин	30	6	6	-	-	18	30	2	1	-	-	-	27
Змістовний модуль 4. Оцінювання підприємницьких ризиків													
Тема 7. Якісне та кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	18	6	6	-	-	6	30	2	1	-	-	-	27
Тема 8. Основи ризик-менеджменту	12	4	4	-	-	4	25	1,5	0,5	-	-	-	23
Разом за змістовним модулем 4	30	10	10	-	-	10	45	3,5	1,5	-	-	-	40
РР	15	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	15	-
Усього годин	75	16	16	-	-	15	10	3,5	1,5	-	-	15	119
Разом	150	32	32	-	-	15	71	150	12	4	-	15	119

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Сутнісна характеристика господарських рішень.	2	
2	Особливості прийняття рішень господарської діяльності.	4	-
3	Методичні основи розроблення та обґрунтування господарських рішень	2	0,5
4	Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності.	4	1
5	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.	4	-
6	Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень.	6	1
7	Якісне та кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	6	1
8	Основи ризик-менеджменту	4	0,5
	Разом	32	4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Сутнісна характеристика господарських рішень.	4	8
2	Особливості прийняття рішень господарської діяльності.	6	10
3	Методичні основи розроблення та обґрунтування господарських рішень	4	9
4	Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності.	14	14
5	Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.	15	11
6	Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень.	18	27
7	Якісне та кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	6	27
8	Основи ризик-менеджменту	4	23
9	Виконання обов'язкового домашнього завдання	15	15
	Разом	86	134

7. Індивідуальні завдання

Навчальним планом вивчення дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» передбачено виконання обов'язкового домашнього завдання студентами денної та заочної форм навчання. Обов'язкове домашнє завдання виконується згідно методичних вказівок до виконання ОДЗ з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» самостійно. Варіант обирається в залежності від порядкового номера студента в журналі.

Мета роботи – самостійне поглиблення теоретичних знань та практичних навичок з предмету «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків».

Обов'язкове домашнє завдання складається з двох частин. В теоретичній частині необхідно на прикладі одного підприємства розкрити сутність та вплив всіх видів економічних

ризиків на діяльність цього підприємства, а також вказати шляхи зниження або мінімізації кожного з ризиків. Практична частина містить п'ять задач.

Студент повинен вказати літературу, якою користувався при виконанні роботи.

8. Методи навчання

Лекції: викладення теоретичного матеріалу, оглядові лекції з використанням опорного конспекту.

Практичні заняття: розв'язання типових завдань, виконання письмових контрольних робіт поточного контролю.

9. Методи контролю

На кожному практичному занятті проводиться тестування або письмова контрольна робота з розв'язанням задач. Тестування і контрольні оцінюються згідно регламенту.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест, екзамен	Сума
Модуль III						Модуль IV						
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Мод. контроль	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		Мод. контроль	ОДЗ, заохоч. бали	40	100
T1	T2	T3	T4	T5			T6	T7				
4	4	4	4	4	9	4	4	4	9	10,0		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення.

1. Методичні вказівки до виконання обов'язкового домашнього завдання з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» для студентів денної форми навчання.

2. Методичні вказівки для організації самостійної роботи з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків» для студентів спеціальності 6.010507 «Економіка підприємств» денної та заочної форм навчання.

12. Рекомендована література.

Базова

№ п/п	Назва навчальної літератури	Вид	Наявність примірників
1.	Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навчальний посібник./ Клименко С.М. та інш. – К., КНЕУ, 2005	Підручник	Електр.вар.
2.	Господарський ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник./ Ілляшенко С.М. – Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1996. - 102с.	Підручник	3

Допоміжна.

3. Машина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання: навчальний посібник. – К., 2003. 188с.
4. Гончаров І.В. Ризик та прийняття управлінських рішень. Навчальний посібник. – Харків НТУ ХПІ, 2003 – 160с.
5. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навчальний посібник. – К., 2006.
6. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник, - К., 2006.
7. Вітлінський В.В., Верчено Л.І. та інш. Економічний ризик: ігрові моделі. – К., 2002

РОБОЧИЙ РЕГЛАМЕНТ
МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНЮВАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ
РИЗИКІВ»

1. Структура навчальної дисципліни: Загальний обсяг – 150 годин/ 5,0 кредити
Лк – 32 год/16, Пр – 32год/15 ; ОДЗ, дск.
2. Організація навчального процесу: Семестрів викладання – 1;
модульних циклів – 3.
3. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни: **R = 100 балів**
 - робота на аудиторних заняттях – **60 балів**;
 - складання дск – **40 балів**.
4. Розподіл рейтингових балів за видами навчальної роботи:
 - а) робота на аудиторних заняттях:
 - практичні заняття: 0,25 бали.
 - Всього: 16 пр * 0,25 бали = 4,0 балів.**
 - б) виконання завдань на практичних заняттях (та ІРС): тестування, письмове опитування питань, винесених на СРС:
 - вирішення завдань, задач – 16 пр * 0,25 балів = **4 бали**;
 - письмове опитування 16 пр * 1,5 балів = **24 бали**;
 - Всього: 16 пр. * 2,0 балів = 32 балів.**
 - в) складання комплексних письмових модульних контролів всього 2 мод.* 9 балів = **18 балів**:
 - теоретичне завдання або тестування максимально 4 бали;
 - практичне завдання максимально 5 балів.
 - г) виконання обов'язкового домашнього завдання - **10 балів**;
 - д) складання додаткового семестрового контролю – **40 балів**:
 - теоретичне завдання, тестування – 30 балів;
 - практичне завдання – 10 балів.
5. Підсумок рейтингових балів за модульними циклами (при позитивному оцінюванні):
 - 3-й модульний цикл (8 лк., 8 пр. занять, модульний контроль) – 15..25 бали
 - 4-й модульний цикл (8 лк., 8 пр.занять, виконання ОДЗ, модульний контроль, додатковий семестровий контроль) – 45..75 бали
6. Умови ліквідації заборгованостей з поточної роботи: перескладання підсумкового модульного контролю студентами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці (менше зазначеної в п.5), проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу в цілому та його складових не підвищуються.
7. ІРС за розкладом занять використовуються для консультативної роботи (в тому числі за призначенням викладача) та робіт п.б.

г) заохочувальні рейтингові бали – максимально **3,75 балів**:

0,75 бал - за систематичну продуктивну активність під час проведення аудиторних занять;

1 бали - за виконання завдань підвищеної складності, або за виконання аналітичних оглядів за тематикою навчальної дисципліни чи споріднених дисциплін (конкретне завдання визначає викладач);

2 бали – написання реферату на тему, яка буде визначена викладачем.